

RAAP-RAPPORT 2581

Plangebied Terp 17 te Wommels

Gemeente Littenseradiel

Archeologisch onderzoek: een archeologische begeleiding

Archeologisch Adviesbureau

C
U
L
T
U
R
H
I
S
T
O
R
I
E

6500 voor Chr.

3750 voor Chr.

2200 voor Chr.

700 voor Chr.

150 na Chr.

320 na Chr.

750 na Chr.

1650 na Chr.

RAAP-RAPPORT 2581

Plangebied Terp 17 te Wommels

Gemeente Littenseradiel

**Archeologisch onderzoek: een archeologische
begeleiding**

drs. S.A. Mulder

Archeologisch Adviesbureau

Colofon

Opdrachtgever: Grunstra Architecten Groep BNA

Titel: Plangebied Terp 17 te Wommels, gemeente Littenseradiel; archeologisch onderzoek:
een archeologische begeleiding

Status: eindversie

Datum: 14 december 2012

Auteur: *drs. S.A. Mulder*

Projectcode: LITE4

Bestandsnaam: RA2581_LITE4.indd

Projectleider: drs. S.J. Tuinstra

Projectmedewerkers: drs. T.A. van den Bergh, N.L.A. Conradi, drs. J.B. Hielkema,
drs. M. Kremer, F. van der Wal & E.J.M. van der Zwet

ARCHIS-vondstmeldingsnummer: 421055

ARCHIS-waarnemingsnummer: 434960

ARCHIS-onderzoeksmeldingsnummer: 50761

Bewaarplaats documentatie: RAAP Noord-Nederland

Autorisatie: drs. J.B. van Beek

Bevoegd gezag: gemeente Littenseradiel

ISSN: 0925-6229

RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V.

Leeuwenveldseweg 5b

1382 LV Weesp

Postbus 5069

1380 GB Weesp

telefoon: 0294-491 500

telefax: 0294-491 519

E-mail: raap@raap.nl

© RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V., 2012

RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V. aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen.

Samenvatting

In opdracht van Grunstra Architecten Groep heeft RAAP Archeologisch Adviesbureau in februari en maart 2012 een archeologische begeleiding uitgevoerd te Wommels in de gemeente Littenseradiel. Het plangebied ligt binnen een beschermd terrein van hoge archeologische waarde: de dorpskern van Wommels (monumentnummer 15030, CMA-code 10E-184), waarop in het begin van de 18e eeuw de Sminiastate werd gebouwd.

Tijdens het vooronderzoek werd bovendien geconstateerd dat het plangebied ook deel uitmaakt van een terp uit de IJzertijd/Romeinse tijd (Jans 2011a/b). Omdat de vindplaats niet *in situ* behouden kon worden, heeft de bevoegde overheid besloten om de archeologische waarden *ex situ* veilig te stellen door middel van een archeologische begeleiding. Voor dit onderzoek is een Programma van Eisen (PvE) opgesteld, waarvan de onderzoeksvragen zich richtten op de aard en ouderdom van de aanwezige sporen, structuren en vondsten (Ten Anscher, 2012).

Tijdens het onderzoek zijn geen terplagen uit de IJzertijd/Romeinse tijd aangesneden; de dagzomende terplagen dateren uit de Late Middeleeuwen. Uit deze periode zijn, afgezien van een sloot en (mogelijk) een waterput, geen sporen of structuren aangetroffen. Het onderzochte terrein heeft vermoedelijk wel tot een laat-middeleeuws erf behoord, maar de bijbehorende structuren moeten elders gezocht worden. Van de Sminiastate zijn enkel grondverbeteringen aangetroffen en vermoedelijk enkele sporen (afvalkuilen, waterputten en een sloot) die deel uitmaakten van het stateterrein. Tenslotte zijn de kelder en funderingen van een pand uit de 19e of 20e eeuw aangetroffen.

Inhoud

Samenvatting	4
1 Inleiding	6
1.1 Kader en doelstelling	6
1.2 Administratieve gegevens	6
1.3 Onderzoeksopzet en richtlijnen	8
2 Voorgaand onderzoek	9
3 Methoden en technieken	12
4 Resultaten	14
4.1 Geo(morfo)logie en bodemopbouw	14
4.2 Grondsporen en structuren	14
4.2 Vondsten	16
4.3 De vindplaats	17
5 Conclusies en aanbevelingen	19
5.1 Conclusies	19
5.2 Aanbevelingen	20
Literatuur	21
Gebruikte afkortingen	21
Verklarende woordenlijst	22
Overzicht van figuren, tabellen en (losse kaart-) bijlagen	23
Bijlage 1: Toekomstige situatie	24
Bijlage 2: Sporenlijst	25
Bijlage 3: Vondstenlijst	28

1 Inleiding

1.1 Kader en doelstelling

In opdracht van Grunstra Architecten Groep heeft RAAP Archeologisch Adviesbureau in februari en maart 2012 een archeologische begeleiding uitgevoerd te Wommels in de gemeente Littenseradiel (figuur 1). Aanleiding tot het onderzoek vormt de uitbreiding van supermarkt Jumbo Kooistra en de aanleg van een bijbehorend parkeerterrein alsmede, hiermee samenhangend, de sloop van verenigingsgebouw 'it Mulhûs' en enkele garageboxen en het rooien van enkele bomen (bijlage 1). Het plangebied ligt binnen een beschermd terrein van hoge archeologische waarde (monumentnummer 15030, CMA-code 10E-184). Het betreft een terrein met sporen van bewoning: de dorpskern van Wommels. Hierop heeft in het verleden, direct ten noorden van het plangebied, de Sminiastate gestaan.

Tijdens het vooronderzoek (Jans 2011a/b; zie hoofdstuk 2) zijn aanwijzingen gevonden voor de aanwezigheid van een terp uit de IJzertijd/Romeinse tijd en de Middeleeuwen. De voorgenomen ingrepen vormen een bedreiging van deze vindplaats, die is gewaardeerd als behoudenswaardig. Omdat de vindplaats niet ter plaatse (*in situ*) bewaard kan worden, heeft de bevoegde overheid besloten dat de werkzaamheden archeologisch begeleid moeten worden. Hiertoe is een Programma van Eisen opgesteld (PvE; Ten Anscher, 2012) waarin de eisen die aan dit onderzoek gesteld worden, zijn beschreven. Het onderzoek dient, voor zover mogelijk, antwoord te geven op de volgende onderzoeksvragen:

1. Zijn er aanwijzingen voor verschillende bewonings- of gebruiksfasen? Welke archeologische perioden zijn er vertegenwoordigd?
2. Welke grondsporen en structuren zijn aanwezig en wat is hun datering?
3. Welke materiaalcategorieën zijn aanwezig en welke typen artefacten? Is sprake van import en wat is hun herkomstgebied?
4. Wat is de relatie tussen vondsten en grondsporen?

1.2 Administratieve gegevens

Het plangebied ligt ten noorden van 't Bosk en ten oosten van Terp in Wommels (figuur 1). De oppervlakte van het plangebied bedraagt circa 2.700 m². Ongeveer 1.000 m² hiervan bestaat uit bebouwing die niet verwijderd wordt; de omvang van het onderzoeksgebied is hiermee circa 1.700 m². Het gebied staat afgebeeld op kaartblad 10E van de topografische kaart van Nederland (schaal 1:25.000).

Provincie: Fryslân

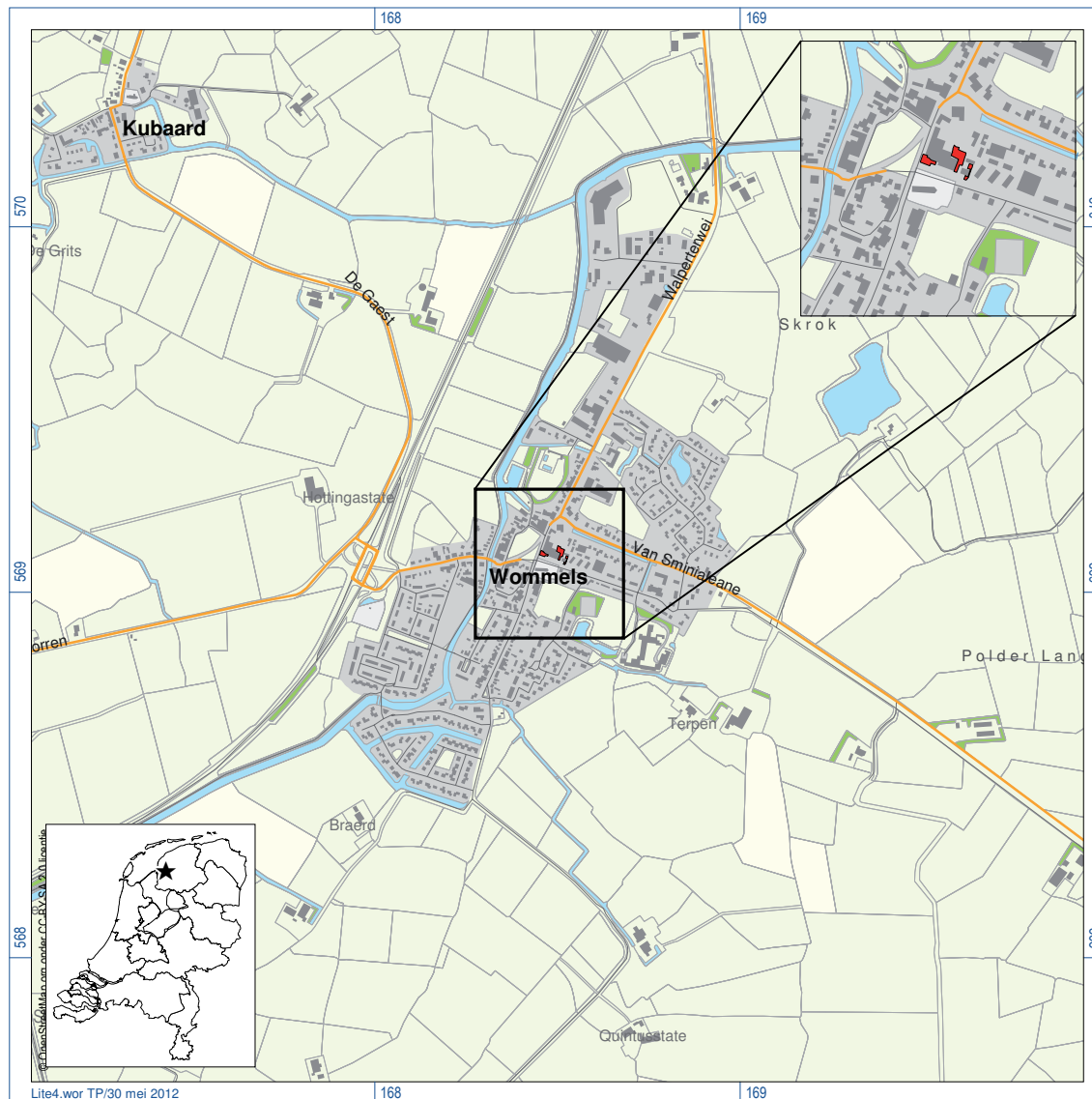
Gemeente: Littenseradiel

Plaats: Wommels

Plangebied: Plangebied Terp 17

RAAP-RAPPORT 2581

Plangebied Terp 17 te Wommels, gemeente Littenseradiel
Archeologisch onderzoek: een archeologische begeleiding

Figuur 1. Ligging van het plangebied (inzet rechtsboven: rood). Inzet linksonder: ligging in Nederland (ster).

Centrumcoördinaten: 168.485 / 569.105

ARCHIS-monumentnummer: 15030 (CMA-code 10E-184)

CMA/AMK-status: terrein van hoge archeologische waarde

ARCHIS-vondstmeldingsnummer: 421055

ARCHIS-waarnemingsnummer: 434960

ARCHIS-onderzoeksmeldingsnummer: 50761

De archeologische begeleiding heeft plaatsgevonden over een periode van acht dagen op 29 februari alsmede 14, 15, 16, 20, 27, 28 en 29 maart 2012. Onderzoeksdocumentatie en vondstmateriaal bevinden zich bij RAAP-Noord en zullen te zijner tijd worden overgedragen aan het Noordelijk archeologisch depot te Nuis.

1.3 Onderzoekopzet en richtlijnen

Het onderzoek is uitgevoerd volgens de normen van de archeologische beroepsgroep (zie artikel 24 van het Besluit archeologische monumentenzorg). De Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA, versie 3.2), beheerd door de Stichting Infrastructuur Kwaliteitsborging Bodembeheer (SIKB; www.sikb.nl), geldt in de praktijk als richtsnoer. RAAP beschikt over een opgravingsvergunning, verleend door de Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. Voor de dateringen van de in dit rapport genoemde archeologische perioden wordt verwezen naar tabel 1. Achter in dit rapport is een lijst met gebruikte afkortingen opgenomen.

Archeologische perioden			
Tijdperk		Datering	
Nieuwste tijd (=Nieuwe tijd C)		1795	
Nieuwe tijd	B	1650	
	A	1500	
Middeleeuwen	Laat	1250	
	Vol	1050	
	Vroeg	Ottoons	900
		Karolingisch	725
		Merovingisch laat	525
		Merovingisch vroeg	450
Romeinse tijd	Laat	270	
	Midden	70 na Chr.	
	Vroeg	15 voor Chr.	
Prehistorie	IJzertijd	Laat	250
		Midden	500
		Vroeg	800
	Bronstijd	Laat	1100
		Midden	1800
		Vroeg	2000
	Neolithicum (Nieuwe Steentijd)	Laat	2850
		Midden	4200
		Vroeg	4900/5300
	Mesolithicum (Midden Steentijd)	Laat	6450
		Midden	8640
		Vroeg	9700
	Paleolithicum (Oude Steentijd)	Laat	12.500
		Jong B	16.000
		Jong A	35.000
Midden		250.000	
Oud			

Tabel 1. Archeologische tijdschaal.

2 Voorgaand onderzoek

In het plangebied is in 2011 archeologisch vooronderzoek uitgevoerd bestaande uit een bureauonderzoek en een waarderend inventariserend veldonderzoek door middel van boringen (Jans 2011a/b). Bij dit vooronderzoek werden in het plangebied drie onderzoeksgebieden onderscheiden:

- Onderzoeksgebied 1 ten zuidwesten van de bestaande supermarkt met daarop een woning die gesloopt gaat worden (werkput 3 archeologische begeleiding; zie figuur 4). Op deze locatie zullen verharding, parkeervakken en groen worden gerealiseerd (bijlage 1).
- Onderzoeksgebied 2 ten oosten van de bestaande supermarkt met daarop verenigingsgebouw 'it Mulhûs' (werkput 1 begeleiding). Hier zal de supermarkt in oostelijke richting worden uitgebreid en zal parkeergelegenheid gerealiseerd worden.
- Onderzoeksgebied 3 aan de noordzijde grenzend aan onderzoeksgebied 2. Ook hier vindt de uitbreiding van de supermarkt plaats en komen parkeerplaatsen (werkput 2 begeleiding).

Terp

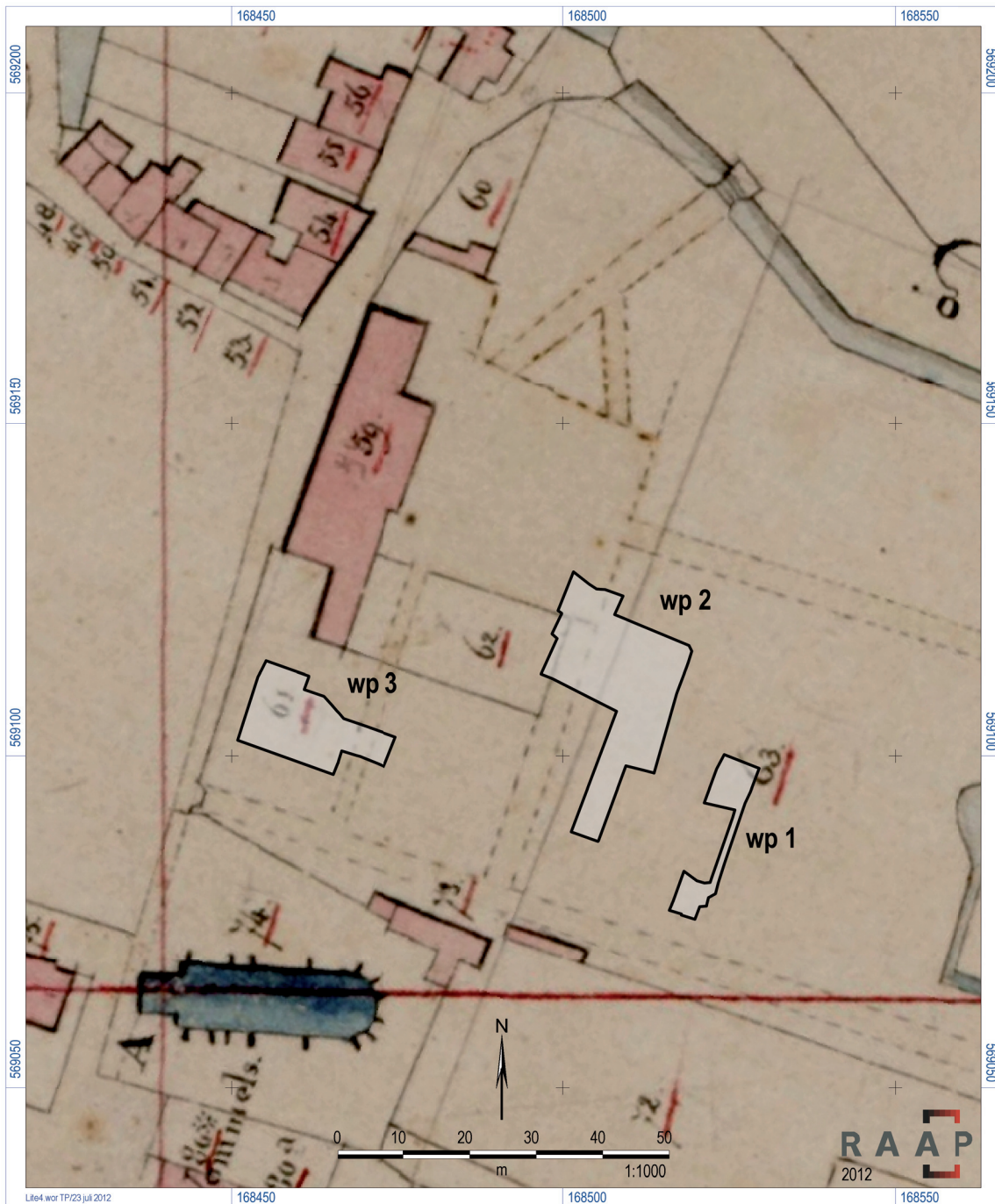
Uit het booronderzoek kwam naar voren dat het plangebied op de terp van Wommels ligt. De bodemopbouw bestaat uit een recent opgebrachte/verstoorde laag op een pakket terplagen, in enkele boringen op een spoorvulling, op getij-afzettingen. In de boringen zijn sporen en vondsten uit de Late IJzertijd/Vroeg Romeinse tijd en de Middeleeuwen aangetroffen. In onderzoeksgebied 1 zijn de onverstoorde terplagen aanwezig van 0,20 tot 0,70 m -Mv en in onderzoeksgebied 2 van 0,10 tot 0,25 m -Mv. In onderzoeksgebied 3 is de top van het pakket terplagen tot 0,7 en 1,4 m -Mv verstoord. De conserveringsomstandigheden ter plekke zijn goed, getuige de vondst van onverbrand bot. Op grond hiervan is de vindplaats beoordeeld als behoudenswaardig en werd aanbevolen deze te ontzien.

Sminiastate

Op de terp van Wommels verrees kort na 1706 direct ten noorden van het plangebied de Sminiastate (figuren 2 en 3). Deze werd bewoond door Idzard van Sminia, grietman van Hennaardera-deel (1706-1754) en Gedeputeerde van Friesland (1719-1722, 1734-1737 en 1746-1749). De state bestond uit een hoofdgebouw van één woonlaag met een zadeldak tussen trapgevels, met aan weerszijden een lagere vleugel met een schilddak (figuur 3). Vermoedelijk was de state niet omgracht en werd deze van de openbare weg gescheiden door een bomerrij. Aan de oostzijde van de state bevond zich een grote tuin/park. In 1872 werd de state afgebroken. In 1898 verscheen in een deel van de tuin van de afgebroken state een nieuw landhuis, maar dit werd al in 1906 weer afgebroken (Elward & Karstkarel, 1990).

RAAP-RAPPORT 2581

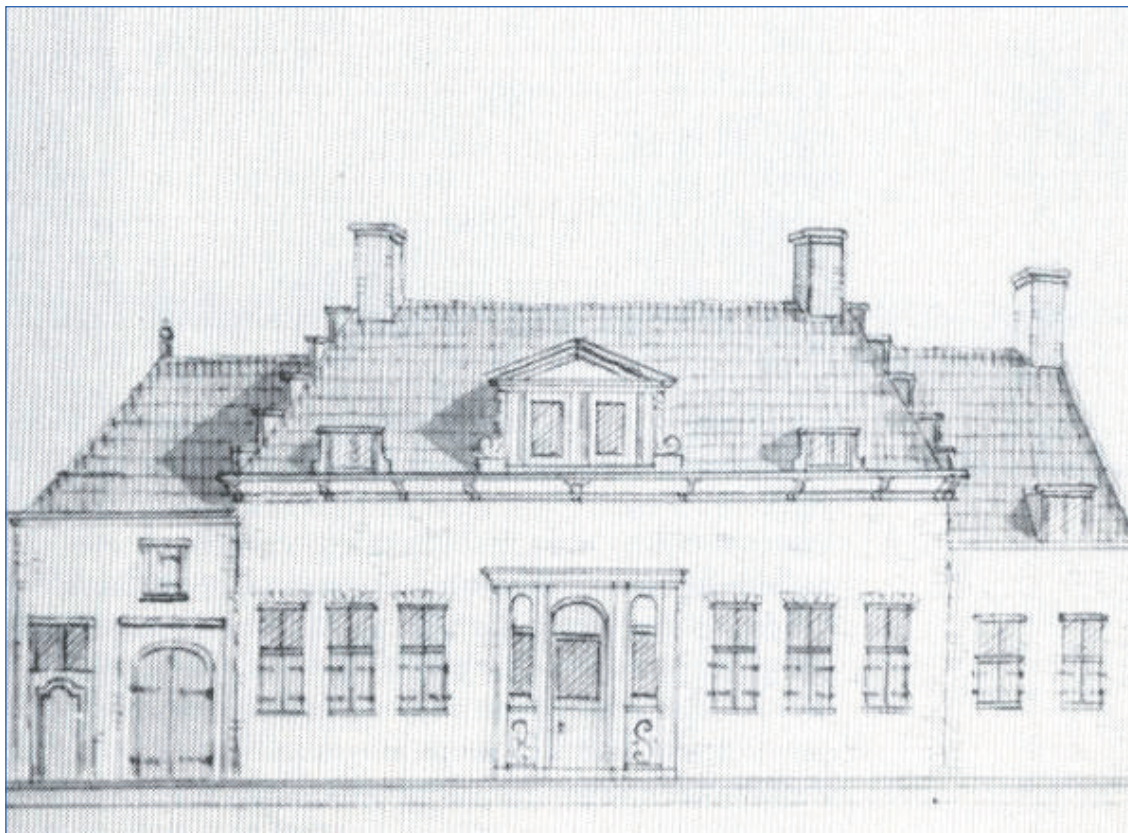
Plangebied Terp 17 te Wommels, gemeente Littenseradiel
Archeologisch onderzoek: een archeologische begeleiding

Figuur 2. Werkputten geprojecteerd op de kadastrale minuut (1821/1822).

RAAP-RAPPORT 2581

Plangebied Terp 17 te Wommels, gemeente Littenseradiel
Archeologisch onderzoek: een archeologische begeleiding

Figuur 3. De Sminiastate begin 18e eeuw door J. Stellingwerf (bron: Elward & Karstkarel, 1990).

3 Methoden en technieken

Onderdelen

Het onderzoek bestond uit de volgende onderdelen (tabel 2):

1. De archeologische begeleiding van het uitgraven van een wegcunet ten behoeve van de sloop van de achter op het terrein gelegen garageboxen (put 1).
2. Het begeleiden van het ontgraven van het oostelijke deel van het plangebied (put 2).
3. Het begeleiden van het ontgraven van het westelijke deel van het plangebied (put 3).

put	oppervlakte (m ²)	opmerkingen
1	83,9	ontgraven wegcunet tot 40 cm -Mv
2	398,7	oostelijke deel plangebied
3	204,5	westelijke deel plangebied

Tabel 2. Overzicht van de aangelegde putten.

Opgravingsvlakken en profielen

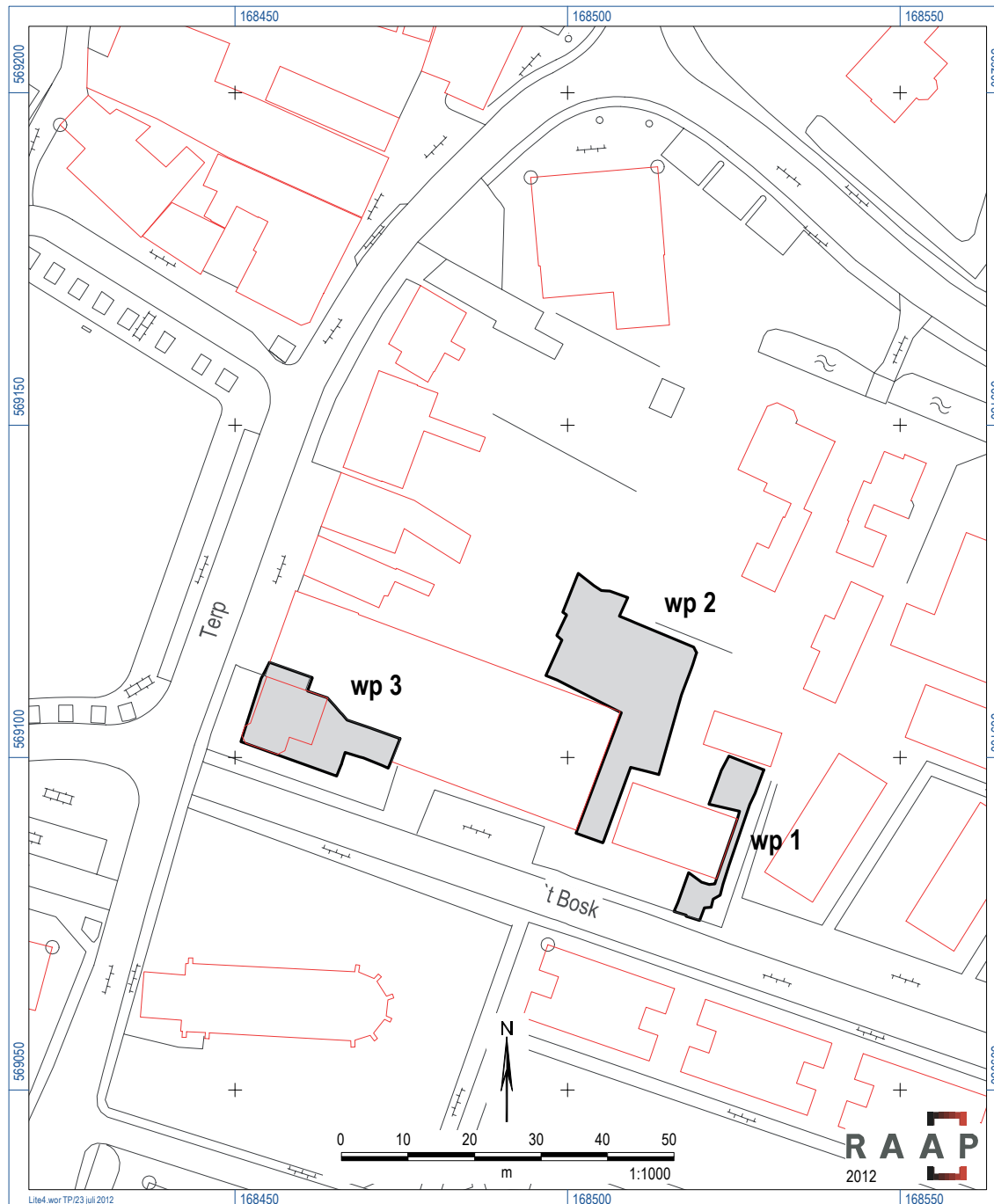
In de werkputten 1 en 2 is één vlak aangelegd en gedocumenteerd, in werkput 3 zijn twee vlakken aangelegd (zie kaartbijlage 1). Al snel na de start van de werkzaamheden bleek dat bij het aanleggen van de toegangsweg in werkput 1 de verstoringen beperkt bleven tot de bouwvoor; de aanleghoogte van het vlak hier bedroeg circa 40 cm -Mv. In werkput 2 zou conform het bouwplan ontgraven worden tot 50 cm onder de huidige funderingen van de supermarkt. Na contact met de architect en in overleg met de uitvoerder (B. Holwerda van Grondsma & Van der Werf bv) alsmede de bouwuitvoerder (K. Boonstra van Jorritsma bv) is echter besloten dat de huidige funderingsdiepte volstond voor de nieuwbouw, als gevolg waarvan het vlak niet verder is verdiept. Bij werkput 3 is in eerste instantie het oostelijke deel van de put ontgraven, terwijl in het westelijke deel handmatig een aantal kabels en leidingen werd verwijderd (vlak 1). Een groot gedeelte van dit vlak bestond uit subrecente verstoringen en moderne sporen. Ook vlak 2 bleek erg rommelig en vlekkelig. Omdat de profielen nauwelijks aanvullende informatie gaven ten opzichte van de aangelegde vlakken, is volstaan met het door middel van foto's vastleggen van het westprofiel van werkput 3.

Afwerking en behandeling van sporen en vondsten

Alle vlakken en het westprofiel van werkput 3 zijn gefotografeerd. Het vlak in de werkputten 2 en 3 is digitaal in het Rijksdriehoeksnet ingemeten met RTK-GPS. Ook zijn de vlakhoogten met RTK-GPS bepaald. Vanwege het niet functioneren van de meetapparatuur zijn de vlakhoogten van werkput 3 verloren gegaan. De vlakhoogte is hier globaal bepaald aan de hand van de foto's van het westprofiel. De sporen en bodemlagen zijn in een reeks genummerd. Conform het PvE zijn de grondsporen alleen gedocumenteerd tot de diepte van de toekomstige verstoring. Vanwege de aanwezigheid van een bouwvoor en een grote hoeveelheid (sub)recente verstoringen in het vlak betekende dit in de praktijk dat slechts enkele sporen gecoupeerd zijn. Van de waterputten is de diepte bepaald door middel van boringen. Vondsten zijn per spoor of laag (en zo mogelijk per vulling) verzameld.

Bemonstering

Volgens het PvE diende de monsternamen terughoudend en in relatie tot de onderzoeksvragen te geschieden. Er zijn geen lagen of sporen waargenomen die in aanmerking kwamen voor bemonstering.

Figuur 4. Ligging van de werkputten.

4 Resultaten

4.1 Geo(morfo)logie en bodemopbouw

Wommels ligt in het uitgestrekte knipkleigebied van Littenseradiel. Dit gebied werd in de laat Vroege en begin Midden IJzertijd geschikt voor bewoning. Het knipkleigebied van Littenseradiel werd doorsneden door een stelsel van geulen; de terp van Wommels is vermoedelijk ontstaan op de getij-oeverwal van een van deze geulen. Een andere mogelijkheid is dat sprake is van een voormalige getij-kreekbedding of zee-erosiegeul die door reliëfinversie hoog in het landschap is komen te liggen. De terp heeft bewoning gekend van de Vroege/Midden IJzertijd tot en met de Volle Middeleeuwen. Vervolgens heeft zich in de Volle Middeleeuwen en Nieuwe tijd de dorpskern van Wommels op de terp ontwikkeld (De Langen e.a., 2000), met daarop onder meer de Sminiastate (zie hoofdstuk 2).

4.2 Grondsporen en structuren

In werkput 1 (figuur 4) is het vlak in of direct onder de bouwvoor (spoor 0) aangelegd. Hierbij zijn geen archeologische sporen aangetroffen of vondsten gedaan. In het onderstaande zal werkput 1 daarom niet nader worden besproken. De in de werkputten 2 en 3 (figuur 4) aangetroffen sporen en structuren zullen chronologisch worden behandeld.

4.2.1 Werkput 2

Late Middeleeuwen

Hoewel de ouderdom van de terp, zoals uit het vooronderzoek is gebleken (zie hoofdstuk 2), teruggaat tot de IJzertijd/Romeinse tijd, is uit deze vroegste bewoningsfase enkel een aantal losse aardewerkvondsten geborgen (zie § 4.3). Deze vondsten zijn geïnterpreteerd als opspit uit oudere, bij het onderzoek niet aangesneden terplagen. De oudste bij het onderzoek aangetroffen ophogingslagen dateren uit de Late Middeleeuwen. Het vlak van werkput 2 is aangelegd in een laat-middeleeuwse terplaag (spoor 1) tussen 0,08 m -NAP en 0,06 m +NAP. In dit vlak is tevens een waterput uit de Late Middeleeuwen of Nieuwe tijd aangetroffen (spoor 8). Omdat de maximale verstoringsdiepte in het vlak bereikt werd, is er geen coupe door de waterput gezet. Wel is in het centrum van de put een boring gezet. Uit deze boring blijkt dat de waterput een diepte van circa 3,3 m -Mv bereikt. Afgezien van wat baksteenpuin is er geen vondstmateriaal uit de put geborgen. Een nauwkeurigere datering van de put is hierom niet mogelijk.

Nieuw(st)e tijd

Op diverse plaatsen in het noordelijke deel van werkput 2 bevond zich een bruingrijze tot donkerbruine laag (sporen 3 en 14). Vermoedelijk hangt deze laag samen met een grondverbetering die op het terrein heeft plaatsgevonden ten behoeve van de aanleg van de tuinen van Sminiastate. In het westen van de werkput doorsneed een sloot (spoor 2) de laat-middeleeuwse terplaag. In deze

sloot was een recente betonput voor de riolering ingegraven (spoor 15). Vanwege het ontbreken van diagnostisch vondstmateriaal is het lastig de ouderdom van deze sloot te bepalen. Wanneer de sloot geprojecteerd wordt op historisch kaartmateriaal, blijkt deze pal naast een pad of singel van het stateterrein te liggen (zie figuur 2 en kaartbijlage 1). Ook op kadastrale kaarten uit (het begin van) de 20e eeuw vormt ditzelfde pad een perceelsscheiding (<http://watwaswaar.nl>). Het is dus aannemelijk dat de ouderdom van de sloot terug kan worden gevoerd tot de tijd dat hier het stateterrein lag. Ditzelfde geldt vermoedelijk voor drie waterputten (sporen 12, 13 en 22). Deze waren opgebouwd uit bakstenen en hun vulling (in het vlak) was zeer puinrijk. Ook hier zijn geen coupes door de waterputten gezet. Uit een boring in spoor 22 blijkt dat deze waterput tot circa 3,3 m -Mv reikt. Uit drie afvalkuilen is een redelijke hoeveelheid aardewerk geborgen die eveneens kan worden verbonden aan de fase van de state (sporen 7, 10 en 11; zie § 4.3). De sporen 9 en 18 betreffen ondiepe verkleuringen zonder vondstmateriaal. Tenslotte was in het centrale deel van de werkput een aantal recente paalgaten aanwezig (sporen 4, 5, 6, 16, 17, 19 en 20). Enkele hiervan (sporen 15, 17, 19 en 20) hebben deel uitgemaakt van een tuinhek.

4.2.1 Werkput 3

Late Middeleeuwen

Vanwege de grootschalige (sub)recente verstoringen is slechts een kleine sectie van vlak 1 in de top van de ongestoorde terp aangelegd. Dit is het geval ter hoogte van spoor 23 in het meest westelijke en oostelijke deel van de werkput. Bij de verdieping van de werkput naar vlak 2 zijn in het westelijke deel van de werkput ook diverse middeleeuwse grondsporen aangetroffen. Hoewel de vlakhoogten van werkput 3 verloren zijn gegaan, kan aan de hand van profielfoto's worden vastgesteld dat vlak 2 op ongeveer 1 m -Mv is aangelegd. Uitgaande van redelijk constante oorspronkelijke maaiveldhoogten (uit het Actueel Hoogtebestand van Nederland blijkt dat dit het geval is voor het plangebied) zou dit, bij extrapolatie van de data uit werkput 2, betekenen dat vlak 2 ongeveer op het niveau van 0 m NAP is aangelegd.

Net als vlak 1 bleken ook diverse laat-middeleeuwse terplagen in vlak 2 echter erg rommelig en vlekkelig als gevolg van het diverse malen vergraven en egaliseren van de toplagen van de terp. In vlak 2 kunnen de volgende dagzomende laat-middeleeuwse terplagen onderscheiden worden: sporen 33, 38, 40, 42, 44, 47, 49, 50 en 52. Op basis van de stratigrafische ligging en lithologie kunnen in ieder geval twee terplagen worden onderscheiden. Tot terplaag 1 hebben vermoedelijk de sporen 40, 44 en 49 behoord. In spoor 40 zijn restanten van plaggen herkend. Ook bevonden zich hierin puinspikkels. De sporen 38 en 50 kunnen aan terplaag 2 worden toegewezen. Direct ten zuiden van spoor 33 bevindt zich een noordoost-zuidwest georiënteerde sloot (spoor 32). In de vulling van de sloot bevonden zich diverse vondsten aan de hand waarvan een datering in de Late Middeleeuwen vastgesteld kon worden. Aan de zuidzijde van de sloot bevond zich de basis van twee lineaire greppels (sporen 35 en 36; bij de aanleg van het vlak prominenter zichtbaar dan in het vlak) die op grond van hun stratigrafische ligging ook in de (Late) Middeleeuwen gedateerd worden. Uit een van deze greppels is een fragment terpaardewerk geborgen (zie § 4.3), maar vermoedelijk betreft dit opspit uit een dieper gelegen terplaag. In de terplagen zijn enkele ondiepe, vage vlekken waargenomen: de sporen 37, 39, 41, 45 en 46. In de vulling van de sporen 39 en 46 bevond zich een geringe hoeveelheid as en verbrande leem; deze vlekken representeren vermoedelijk kleine

brandvlekken of -kuilen. Dit is vermoedelijk niet het geval voor de overige vlekken. Wat de exacte aard van deze sporen geweest is, valt vanwege hun geringe diepte/omvang en het ontbreken van vondstmateriaal niet nader te bepalen. Dit geldt ook voor spoor 51: een ondiepe kuil.

Nieuw(st)e tijd

In het oostelijke deel van de werkput zijn enkele (sub)recente sporen en structuren aangetroffen. Direct ten zuiden van een zeer ondiepe vlek (spoor 27) bevond zich een waterput uit het eind van de 19e of de 20e eeuw (spoor 26). De waterput was opgemetseld uit gele bakstenen en had een gemetselde overkapping. Er is geen coupe door de waterput gezet en er is geen vondstmateriaal uit verzameld. Ten westen van de waterput bevond zich in het vlak een gemetseld muurtje, opgebouwd uit Friese geeltjes (spoor 24). Dit betreft het fundament van een pand uit de tweede helft van de 19e of de 20e eeuw, dat is gesloopt voor de bouw van de bestaande supermarkt. Volgens een lokale bewoner bevond zich ter hoogte van de aangetroffen fundering een bierkelder. Binnen de fundering bevond zich, na verdieping van het vlak naar vlak 2, een keldervloer van zwaar versleten, geelgeglazuurde estrikken (spoor 24). Ten westen van de kelderfundering (spoor 24) en de puinrijke insteek van de ingraving van de kelderfundering (spoor 57) bevonden zich enkele noord-zuid georiënteerde, lichtgekleurde (grijze), lineaire grondsporen (sporen 55, 56 en 61). Dit betreft grondverbeteringen ter plaatse van voormalige funderingen van hetzelfde pand als waartoe de bovengenoemde kelder behoort heeft. Grote, onregelmatig gevormde vlekken ten westen rondom de grondverbeteringen representeren diepe verstoringen gevuld met (sloop)puin (de sporen 28 t/m 31 in vlak 1 alsmede de sporen 53 en 54 in vlak 2).

4.2 Vondsten

Met uitzondering van één ronde houten knoop (vondstnummer 5) is bij de archeologische begeleiding uitsluitend aardewerk verzameld (bijlage 3). De fragmenten aardewerk kunnen gedateerd worden in de IJzertijd/Romeinse tijd, de Late Middeleeuwen en de Nieuwe tijd. De scherven aardewerk uit de IJzertijd/Romeinse tijd betreffen vermoedelijk opspit uit oudere terplagen. Dit aardewerk is aangetroffen in het vlak (spoor 1) van werkput 1 (vondstnummers 1, 3 en 6) en in de laat-middeleeuwse sloot in werkput 3 (spoor 32, vondstnummer 8) en één van de aansluitende greppeltjes (spoor 36, vondstnummer 7). De grootste component van het aardewerk uit de Late Middeleeuwen bestaat uit lokaal vervaardigd kogelpotaardewerk. Enkele kogelpotfragmenten zijn grijsbakkend (zie bijlage 3 voor specificaties). De meerderheid van de vondsten is geborgen uit het vlak van de werkputten 2 (vondstnummers 1, 3 en 6) en 3 (vondstnummer 9). In de laat-middeleeuwse sloot in werkput 3 is naast kogelpotaardewerk ook een fragment proto-steengoed gevonden (vondstnummer 8). Op basis van de randen is een datering van het kogelpotaardewerk in de 12e tot en met de 14e eeuw waarschijnlijk. Het importaardewerk (proto-steengoed) dateert uit de 13e-14e eeuw. Tenslotte is een selectie scherven uit de Nieuwe tijd verzameld. Uit de veronderstelde ophogings- c.q. grondverbeteringslaag in het noordwesten van werkput 2 (spoor 3) zijn fragmenten van een gedraaide schotel aangetroffen (vondstnummer 2; figuur 5). De binnenzijde van de schotel is bedekt met een laag tinglazuur, de buitenzijde met loodglazuur. Op de schotel is een landschap met een dorpsgezicht afgebeeld. Mogelijk betreft het een schotel van Harlingse makelij; de datering is vermoedelijk (eerste helft) 17e eeuw.

Twee van de vermoedelijke afvalkuilen in werkput 2, sporen 7 en 11, bevatten redelijk grote hoeveelheden aardewerk uit de Nieuwe tijd. Het betreft overwegend al dan niet geglazuurde scherven roodbakkerend aardewerk van onder meer tegels en (kook)potten (vondstnummer 4) uit vermoedelijk de 18e eeuw alsmede enkele bloempotfragmenten van witbakkerend aardewerk uit de 19e eeuw (vondstnummer 5).

Figuur 5. Schotel van gedraaid aardewerk (vondstnummer 3).

4.3 De vindplaats

Interpretatie

Tijdens de archeologische begeleiding zijn lagen en grondsporen uit de Late Middeleeuwen, de Nieuwe tijd en de Nieuwste tijd gedocumenteerd. Ophogingslagen van de terp uit de IJzertijd/ Romeinse tijd zijn bij het onderzoek niet aangetroffen. Wel blijkt uit enkele losse vondsten uit deze periode (opspit) dat (de directe omgeving van) het plangebied al in deze tijd bewoond werd.

In de werkputten 2 en 3 zijn diverse terplagen uit de Late Middeleeuwen aangesneden. In werkput 2 was de laat-middeleeuwse ophogingslaag, met uitzondering van het noordwestelijke en noordoostelijke deel van het vlak, relatief onverstoord. In werkput 3 waren de dagzomende terplagen en grondsporen (veelal vage vlekken) als gevolg van diverse ingraveningen verstoord. 'Schone' terplagen zijn hier niet aangesneden. Mogelijk een van de waterputten in werkput 2 (spoor 8) en in ieder geval de sloot met aangrenzende (vermoedelijke) greppels in werkput 3 (sporen 32, 35 en 36) dateren uit de Late Middeleeuwen. Ondanks het feit dat tijdens het onderzoek geen concrete middeleeuwse structuren zijn aangetroffen, kan dus wel worden verondersteld dat het plangebied deel uitmaakte of in de directe nabijheid lag van een laatmiddeleeuws erf. De genoemde sloot kan dan wellicht een erfgrens hebben gevormd.

RAAP-RAPPORT 2581

Plangebied Terp 17 te Wommels, gemeente Littenseradiel
Archeologisch onderzoek: een archeologische begeleiding

Begin 18e eeuw verrees direct ten noorden van het plangebied de Sminiastate, die hier tot het eind van de 19e eeuw heeft gestaan. De state werd omringd door een tuin. Van de state zijn geen structuren aangetroffen. Wel bevindt zich in het noordelijke deel van werkput 2 een laag die is geïnterpreteerd als een grondverbetering ten behoeve van de aanleg van de tuin van de state. Enkele afvalkuilen kunnen op grond van aardewerkvondsten in de fase van de state worden gedateerd; vermoedelijk hebben ook de sloot (spoor 2) en de niet recente waterputten (sporen 8, 12 en 13) deel uitgemaakt van het stateterrein. Vondstmateriaal is echter uit laatstgenoemde contexten niet verzameld, waarmee toekenning van deze sporen aan een latere bewoningsfase (in theorie) ook tot de mogelijkheden behoort. In werkput 3 zijn resten aangetroffen van de (mogelijke bier)kelder met een vloer van geglazuurde estrikken en fundering van een pand uit de 19e of 20e eeuw. Als gevolg van de sloop van dit pand bleek een groot gedeelte van werkput 3 diep verstoord te zijn.

Gaafheid en conservering van de vindplaats

De bodem in het plangebied vertoonde, zowel in de noordelijke helft van werkput 2 als in een groot gedeelte van werkput 3, een sterk verstoorde opbouw. Ook de aangesneden terplagen en dagzomende grondsporen in werkput 3 waren in meer of mindere mate verstoord als gevolg van diverse ingrepen (egalisaties van de top van de terp, recente ingravingen). De natuurlijke ondergrond in het plangebied bestaat uit klei. Hoewel deze grondsoort in principe gunstig is voor het behoud van organische resten, zijn deze bij het onderzoek niet aangetroffen.

5 Conclusies en aanbevelingen

5.1 Conclusies

In het plangebied bevindt zich een beschermd terrein van hoge archeologische waarde (monumentnummer 15030, CMA-code 10E-184). Het betreft een terrein met sporen van bewoning: de dorpskern van Wommels. Hierop heeft direct ten noorden van het plangebied in het verleden de Sminiastate gestaan. Het plangebied heeft deel uitgemaakt van het voormalige stateterrein. Uit het vooronderzoek bleek dat het plangebied ligt op een terp met ophogingslagen uit de periode IJzertijd/Romeinse tijd tot en met de Middeleeuwen.

Hieronder worden de overige conclusies gegeven in de vorm van de antwoorden op de onderzoeksvragen (zie § 1.1) uit het PvE (Ten Anscher, 2012).

1. *Zijn er aanwijzingen voor verschillende bewonings- of gebruiksfasen? Welke archeologische perioden zijn er vertegenwoordigd?*

Uit de vroegste bewoningsfasen van de terp (IJzertijd/Romeinse tijd) zijn bij het onderzoek geen lagen of grondsporen aangetroffen. Wel zijn enkele scherven terpaardewerk, vermoedelijk opspit uit oudere terplagen, verzameld. De oudste aangesneden terplagen dateren uit de (Late) Middeleeuwen. Tot deze fase behoren mogelijk een waterput en een sloot. Het plangebied heeft daarom vermoedelijk wel gelegen op of in de directe nabijheid van een middeleeuws erf. Mogelijk vormt de aangetroffen sloot hiervan een erfgrens. Uit de Nieuwe tijd zijn grondverbeteringen ten behoeve van de aanleg van het stateterrein van de Sminiastate aangetroffen. Deze state werd begin 18e eeuw gebouwd en tegen het eind van de 19e eeuw afgebroken. Een sloot, een aantal afvalkuilen en enkele waterputten hebben vermoedelijk ook deel uitgemaakt van het stateterrein. Het is in theorie echter ook mogelijk dat deze hebben behoord bij de bewoning van het terrein volgend op de afbraak van de state (eind 19e of begin 20e eeuw). In het westelijke deel van het plangebied bevond zich tenslotte nog de kelder en de fundering van een woning uit de 19e of 20e eeuw.

2. *Welke grondsporen en structuren zijn aanwezig en wat is hun datering?*

Zie het antwoord op onderzoeksvraag 1.

3. *Welke materiaalcategorieën zijn aanwezig en welke typen artefacten? Is sprake van import en wat is hun herkomstgebied?*

Bij het onderzoek zijn, met uitzondering van een ronde houten knoop, uitsluitend fragmenten aardewerk geborgen. Uit de IJzertijd/Romeinse tijd zijn fragmenten inheems terpaardewerk aangetroffen (opspit). Uit de Middeleeuwen is naast vermoedelijk lokaal of regionaal vervaardigd kogelpotaardewerk (al dan niet grijsbakkend) ook een scherp import-aardewerk aangetroffen (proto-steengoed). Belangrijke productiecentra van proto-steengoed vormden het Rijnland

en de Eifel. De schotel uit de Nieuwe tijd is mogelijk van Harlingse makelij. Het rood- en wit-bakkende aardewerk uit deze periode is vermoedelijk in de omgeving geproduceerd.

4. Wat is de relatie tussen vondsten en grondsporen?

De laat-middeleeuwse vondsten zijn bij de aanleg van de vlakken aangetroffen; ook zijn enkele (import)vondsten afkomstig uit een laat-middeleeuwse sloot en enkele ondiepe greppeltjes uit deze fase. Aardewerk uit de Nieuwe tijd is geborgen uit de veronderstelde grondverbeteringslaag in de noordwestelijke hoek alsmede uit enkele afvalkuilen in het noorden van werkput 3. Op grond van de vondstcontexten wordt aangenomen dat ze als afval in de sporen terecht zijn gekomen.

5.2 Aanbevelingen

Met deze opgraving is het onderzoek in het onderzoeksgebied en daarmee ook in het plangebied afgesloten.

Indien bij de uitvoering van de werkzaamheden onverwacht toch nog archeologische resten worden aangetroffen, dan is dan is conform artikel 53 en 54 van de Monumentenwet 1988 (herzien in 2007) aanmelding van de desbetreffende vondsten bij de Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap c.q. de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed verplicht (vondstmelding via ARCHIS).

Literatuur

- Anscher, Th.J. ten**, 2012. Programma van Eisen archeologische begeleiding Plangebied Terp 17, uitbreiding supermarkt te Wommels, gemeente Littenseradiel. *RAAP-PvE* 1032. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Weesp.
- Elward, R. & P. Karstkarel**, 1990. *Stinsen en states. Adellijk wonen in Friesland*. Friese Pers Boekerij bv, Drachten/Leeuwarden.
- Jans, J.E.A.**, 2011a. Plangebied Terp 17 te Wommels, gemeente Littenseradiel; archeologisch vooronderzoek: een bureau- en inventariserend veldonderzoek (waardering). *RAAP-notitie* 3794. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Weesp.
- Jans, J.E.A.**, 2011b. Plangebied Terp 17 te Wommels, gemeente Littenseradiel; archeologisch vooronderzoek: een bureau- en inventariserend veldonderzoek (waardering). *RAAP-notitie* 3880. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Weesp.
- Langen, G.J. de, T.M. Perger, S. Wentink & M.H. Wispelwey**, 2000. Provincie Fryslân: De terpen in het Westergose knipkleigebied rondom Wommels(groep 20D), gemeenten Franekeradeel, Littenseradiel en Wûnseradiel; waarderend archeologisch onderzoek: archeologisch onderzoek van de terreinen 10E-17, 10E-23, 10E-24, 10E-25, 10E-26, 10E-27, 10E-28, 10E-29, 10E-30, 10E-31, 10E-32, 10E-33, 10E-34, 10E-35, 10E-78, 10E-79, 10E-C, 10F-03, 10F-04, 10F-06 en 10F-07. *RAAP-rapport* 248. Stichting RAAP, Amsterdam.
- Marinelli, M.G.**, 2002. Dorpsterp Wommels, gemeente Littenseradiel; een Aanvullende Archeologische Inventarisatie (AAI-2). *RAAP-briefrapport* 2002-786/RT. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Amsterdam.

Gebruikte afkortingen

AMK	Archeologische Monumenten Kaart
ARCHIS	ARChEologisch Informatie Systeem
CMA	Centraal Monumenten Archief
KNA	Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie
-Mv	beneden maaiveld
NAP	Normaal Amsterdams Peil
PvE	Programma van Eisen
SIKB	Stichting Infrastructuur Kwaliteitsborging Bodembeheer

Verklarende woordenlijst

dagzomen

Aan de oppervlakte komen, zichtbaar worden van gesteenten (met inbegrip van zand, klei, etc.).

estrik

Geglazuurde, gebakken vloertegel/plavuis

ex situ

Niet in of op zijn/haar oorspronkelijke positie.

in situ

Achtergebleven op exact de plaats waar de laatste gebruiker het heeft gedeponeerd, weggegooid of verloren.

inversie (van reliëf)

Verschijnsel waarbij relatief hoog (laag) gelegen gebieden door geologische of fysische processen laag (hoog) komen te liggen.

knipklei

Bruine onvruchtbare klei (in Groningen en Friesland).

kreek

Sterk meanderende uitloper van een geul of priel in de kwelder.

oeverwal

Langgerekte rug langs een rivier of kreek, ontstaan doordat bij het buiten de oevers treden van de stroom het grovere materiaal het eerst bezinkt.

Overzicht van figuren, tabellen en (losse kaart-) bijlagen

Figuur 1. Ligging van het plangebied (inzet rechtsboven: rood). Inzet linksonder: ligging in Nederland (ster).

Figuur 2. Werkputten geprojecteerd op de kadastrale minuut (1821/1822).

Figuur 3. De Sminiastate begin 18e eeuw door J. Stellingwerf (bron: Elward & Karstkarel, 1990).

Figuur 4. Ligging van de werkputten.

Figuur 5. Schotel van gedraaid aardewerk (vondstnummer 3).

Tabel 1. Archeologische tijdschaal.

Tabel 2. Overzicht van de aangelegde putten.

Bijlage 1. Toekomstige situatie.

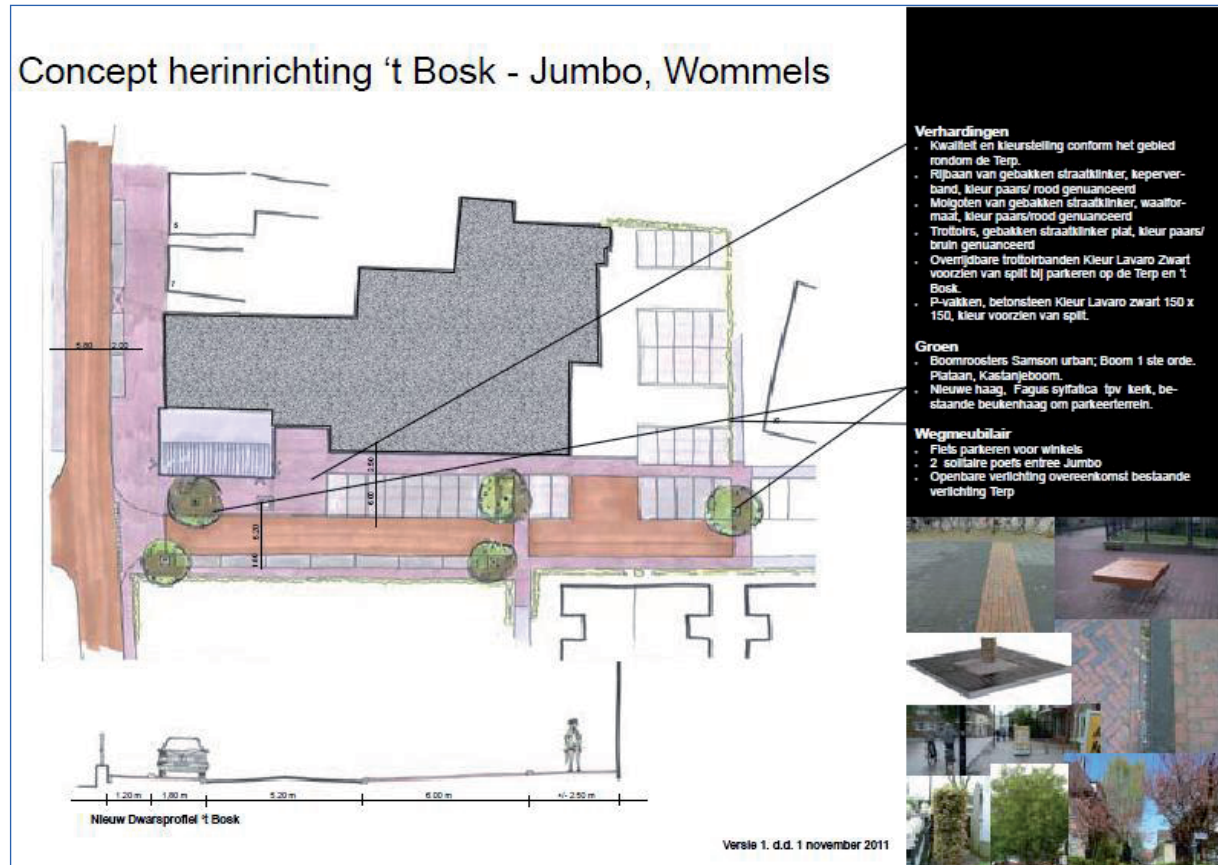
Bijlage 2. Sporenlijst.

Bijlage 3. Vondstenlijst.

Kaartbijlage 1. Resultaten onderzoek.

Bijlage 1: Toekomstige situatie

Bijlage 2: Sporenlijst

Legenda:

kleur	
DU	donkerbruin
DUY	donkerbruingrijs
DUZ	donkerbruinzwart
E	geel
EZ	geelzwart
EU	geelbruin
RE	roodgeel
U	bruin
UEZ	bruingeelzwart
UR	bruinrood
UY	bruingrijs
Y	grijs
YU	grijsbruin
datering	
LME	Late Middeleeuwen
NT	Nieuwe tijd

RAAP-RAPPORT 2581

Plangebied Terp 17 te Wommels, gemeente Littenseradiel
 Archeologisch onderzoek: een archeologische begeleiding

spoor	put	vlak	kleur	datering	interpretatie
0	1	1	DUY	recent	bouwvoor
1	2	1	UY	LME	terplaag
2	2	1	U	laat 19e - begin 20e eeuw	sloot
3	2	1	DU	NT - subrecent	ophoging ten behoeve van aanleg Sminiastate
4	2	1	DU	NT	paalgat, diepte ± 12 cm
5	2	1	DU	NT	paalgat, diepte ± 14 cm
6	2	1	DU	NT	paalgat, diepte ± 10 cm
7	2	1	EU	NT – 19e eeuw	afvalkuil, veel aardewerk
8	2	1	YU	LME - vroeg NT	waterput, baksteenpuin, diepte ± 3,3 m
9	2	1	U	LME - NT	vlek, ± 3 cm diep
10	2	1	YU	NT	afvalkuil
11	2	1	U	NT - 18e eeuw	afvalkuil
12	2	1	DU	NT	waterput in tuin Sminiastate, veel puin
13	2	1	DU	NT	waterput in tuin Sminiastate, veel puin
14	2	1	UY	NT - subrecent	ophoging ten behoeve van aanleg Sminiastate (zie spoor 3)
15	2	1	Y	NT - recent	betonput riolering
16	2	1	DU	NT - recent	tuinhek voormalige bebouwing
17	2	1	DU	NT - recent	tuinhek voormalige bebouwing
18	2	1	YU	LME - NT	vlek
19	2	1	DU	NT - recent	tuinhek voormalige bebouwing
20	2	1	DU	NT - recent	tuinhek voormalige bebouwing
21	2	1	YU	NT	afvoer naar waterput spoor 22
22	2	1	YU	NT	waterput, baksteenpuin, diepte ± 3 m
23	3	1	YU	LME	terplaag
24	3	1	E	19e - begin 20e eeuw	fundering, Friese geeltjes
25	3	1	RE	19e - begin 20e eeuw	keldervloer van estrikken
26	3	1	E+U	19e - begin 20e eeuw	gemetselde waterput
27	3	1	U	LME - NT	vlek, ± 3 cm diep
28	3	1	UY	NT - recent	vlek, slooppuin
29	3	1	UY	NT - recent	vlek, slooppuin
30	3	1	UY	NT - recent	vlek, slooppuin
31	3	1	UY	NT - recent	laag slooppuin
32	3	2	U	LME - ± 14e eeuw	sloot, diepte ± 40 cm
33	3	2	DU	LME	terplaag
34	3	2	DUZ	LME	vlek, gevlekt, door spoor 32 heen
35	3	2	UY	LME - NT	greppeltje
36	3	2	UY	LME - NT	greppeltje
37	3	2	EU	LME - NT	vlek

RAAP-RAPPORT 2581

Plangebied Terp 17 te Wommels, gemeente Littenseradiel
Archeologisch onderzoek: een archeologische begeleiding

spoor	put	vlak	kleur	datering	interpretatie
38	3	2	EU	LME - ± 14e eeuw	terplaag
39	3	2	UR	LME - NT	vlek, met as en verbrande leem
40	3	2	EZ	LME	rest terplaag
41	3	2	YU	LME - NT	vlek
42	3	2	UY	LME - 14e - 15e eeuw	terplaag
43	3	2	UY	LME - NT	vlek
44	3	2	EZ	LME	restant terplaag, puinspikkels
45	3	2	EU	LME - NT	vlek
46	3	2	UR	LME - NT	asvlek
47	3	2	YU	LME	terplaag
48	3	2	UEZ	LME - NT	vlek, gevlekt, diepte ± 2 cm
49	3	2	EZ	LME	restant terplaag
50	3	2	Y	LME	terplaag
51	3	2	UY	LME - NT	kuil, diepte ± 10 cm
52	3	2	U	LME - NT	terplaag
53	3	2	UY	NT - recent	laag slooppuin
54	3	2	UY	NT - recent	laag slooppuin
55	3	2	Y	NT - recent	grondverbetering fundering gesloopt pand
56	3	2	Y	NT - recent	grondverbetering fundering gesloopt pand
57	3	2	UY	NT - recent	insteek voor fundering kelder spoor 24, puin
58	3	2	YU	NT - recent	recente verstoring
59	3	2	YU	LME - NT	kuil, diepte ± 8 cm
60	3	2	YU	LME - NT	vlek
61	3	2	Y	NT - recent	grondverbetering fundering gesloopt pand
62	3	2	EZ	LME - NT	vlek, vaag
63	3	2	EU	NT - recent	recente verstoring

Bijlage 3: Vondstenlijst

vondst		put	vlak	spoor	materiaal	omschrijving	datering	aantal	gewicht (gram)
1	2	1	1	1	aardewerk	terpaardewerk	IJzertijd/Romeinse tijd	3	47,4
1	2	1	1	1	aardewerk	kogelpot (grijs)	Late Middeleeuwen	2	38,1
1	2	1	1	1	aardewerk	kogelpot, randfragment	Late Middeleeuwen	1	15,9
1	2	1	1	1	aardewerk	kogelpot, schelpmagering	Late Middeleeuwen	1	6,1
2	2	1	3	3	aardewerk	schotel, gedraaid; binnenzijde tinglazuur, buitenzijde loodglazuur, afbeelding landschap/dorpsgezicht, Harlinger makelij?	1e helft 17e eeuw	7	480,2
3	2	1	1	1	aardewerk	terpaardewerk	IJzertijd/Romeinse tijd	3	55,8
3	2	1	1	1	aardewerk	kogelpotaardewerk, 1x randfragment	Late Middeleeuwen	6	165,7
3	2	1	1	1	aardewerk	witbakkend, zeer hard	Late Middeleeuwen	2	40,7
4	2	1	11	11	aardewerk	tegelfragmenten roodbakkend aardewerk, groen geglazuurd	Nieuwe tijd	3	296,2
4	2	1	11	11	aardewerk	pot roodbakkend aardewerk, ongeglaazuurd, 5 randfragmenten, 1 met oor	Nieuwe tijd	6	588,3
4	2	1	11	11	aardewerk	pot roodbakkend aardewerk, beide zijden loodglazuur, 1 bodemfragment	Nieuwe tijd	5	392,1
4	2	1	11	11	aardewerk	grape roodbakkend aardewerk, verbrande buitenzijde, binnenzijde loodglazuur, 5 randfragmenten, 6 bodemfragmenten	Nieuwe tijd – 17e-18e eeuw	11	1571,6
4	2	1	11	11	aardewerk	komfoor roodbakkend aardewerk, binnenzijde ongeglaazuurd, buitenzijde geglazuurd, 8 bodemfragmenten, 2 randfragmenten	Nieuwe tijd – eind 18e eeuw	13	1510,5
4	2	1	11	11	aardewerk	pot roodbakkend aardewerk, binnenzijde loodglazuur, buitenzijde ongeglaazuurd, grijze sliplaag, 2 randfragmenten	Nieuwe tijd	4	480,0
5	2	1	7	7	aardewerk	bloempotfragmenten, witbakkend	Nieuwe tijd	5	79,3
5	2	1	7	7	hout	ronde knoop, vier knoopsgaten	Nieuwe tijd	1	1,0
6	2	1	aanleg vlak	aanleg vlak	aardewerk	terpaardewerk, 1 randfragment, 1 bodemfragment	IJzertijd/Romeinse tijd	4	76,4
6	2	1	aanleg vlak	aanleg vlak	aardewerk	kogelpot, randfragment	Late Middeleeuwen	1	65,5
7	3	2	36	36	aardewerk	terpaardewerk	IJzertijd/Romeinse tijd	3	52,3
8	3	2	32	32	aardewerk	terpaardewerk?	IJzertijd/Romeinse tijd	1	3,5
8	3	2	32	32	aardewerk	proto-steengoed	Late Middeleeuwen	1	18,0
8	3	2	32	32	aardewerk	kogelpot (grijs), 1 randfragment	Late Middeleeuwen	2	48,1
8	3	2	32	32	aardewerk	kogelpot	Late Middeleeuwen	3	64,7
9	3	2	42	42	aardewerk	kogelpot	Late Middeleeuwen	1	20,0

